

STEPINAC - PUTOKAZ VJERE I SIMBOL CRKVE U HRVATA

U knjizi dr. sc. Mile Bogovića, biskupa emeritusa gospićko-senjskog, objavljenoj pod nazivom Srpsko pravoslavlje i svetosavlje u Hrvatskoj, tekstovi su rezultat dugogodišnjeg istraživačkog rada o povijesnim odnosima katolika i pravoslavaca, ponajprije na hrvatskom tlu

Autor je prikazao slojevitost tih odnosa na svim područjima, od pojavnih oblika djelovanja, odnosa crkve i vjere spram državnih vlasti, odnosa vjere i naroda, oblike političke instrumentalizacije crkve i vjere te sraslosti crkve, države i nacije u posve praktičnu političku ideologiju. Knjigu je podijelio u tri velika poglavlja: I. Srpsko pravoslavlje i svetosavlje u hrvatskoj prošlosti, II. Domovinski rat: Kako zaustaviti ratni sukob i liječiti posljedice – priopćenja i izvješća, i III. Sažetci, odlomci, prikazi i osvrti. Uz poseban dodatak: Hrvatska šutnja o nacionalnom suverenitetu, autor je dao sažetak rada, popis značajnije literature te popis imena osoba, mjesta i pojmova.

Knjige takve tematike prava su rijetkost u nas. I to napose zbog znanstvenog prikaza u kojemu se isprepliću povijest i sadašnjost, teorijska i praktična strana odnosa, dokumentarnost, primjeri istina, laži, krivotvorina... Na stranicama Bogovićeve knjige redaju se brojni akteri odnosa pravoslavlja i katoličanstva, utjecaji država, vlada, pokreta, pogroma i nasilja u ime vjere u simbiozi s državnim vlastima, optužba, diskvalifikacija... Naposljetku, pitanja ekumenizma nakon stoljetnih, i današnjih, prijepora. Koji su izgledi i kakvi bi trebali postojati uvjeti za iskrenu suradnju, praštanje i suživot, bez nametanja i prisile!? O tome napose svjedoče iskustva iz sučeljavanja dviju Crkava tijekom Domovinskoga rata, i ekumenskih susreta s temeljnim pitanjem: Kako zaustaviti ratni sukob i liječiti posljedice? U tom ozračju posebnu vrijednost imaju autorova stajališta glede formiranja papinog mješovitog Povjerenstva Katoličke i Pravoslavne crkve u sagledavanju stajališta u postupku moguće kanonizacije blaženoga Alojzija Stepinca, te opis rada i učinci.

Sraslost Srpske pravoslavne Crkve i države

Iz prvoga poglavlja vrijedno je izdvojiti sljedeće činjenice i naglaske. Bogović za presudan događaj u odnosima između Crkve i države u Rimskom Carstvu smatra događaj koji se zbio 330. godine Konstantinovima odlaskom na Istok i osnivanjem Novoga Rima na Bosporu (Konstantinopol, Carigrad, Istanbul). Tim odlaskom iz Rima mijenja se i odnos rimskog biskupa prema državnoj vlasti. Tako godine 800. univerzalnu svjetovnu vlast na Zapadu dobiva jedan vladar. Karlo Veliki, i to od pape. Time na zapadu postoje dvije vrhovne vlasti: vlast rimskog biskupa i cara, a ta je dvostrukost pripremila teren za razvoj demokracije, ističe Bogović. Na Istoku pak Konstantinovi nasljednici su u sebi objedinjavali Sacerdotium i Imperium. Sacerdotium su vršili preko patrijarha i biskupa, ali nijedan patrijarh nije mogao u odnosu na imperatora steći onu autonomiju koju je stekao rimski biskup. Upravo ta ovisnost crkvenoga poglavara o svjetovnoj vlasti utjecala je u svim crkvama pravoslavnog tipa na njihovu veću podatljivost uklapanja u političke i državne ciljeve. Tako svjetski stručnjak za istraživanje Bizanta Hans Georg Beck, isprepletenost religije i politike, ubraja u temeljne zasade bizantskog društva: Ono što u javnom životu Bizanta posebno upada i što je oduvijek upadalo u oči, jest svojevrsni splet vjerskih predodžaba i političkih ideja, crkvenih obreda i građanskog načina ponašanja, dogmatike i politike, svakidašnjeg života i prosječne teologije. U Srpskoj pravoslavnoj Crkvi sraslost države i crkve u jednom tijelu formulirana je u Krmčiji, zakonu koji je sv. Sava sastavio na temelju bizantskih izvora. U tom smislu na učvršćenje takve veze autor navodi šest bitnih razloga i činjenica: 1/ Utemeljitelji srpske države su pravoslavni sveti. Osnivač srpske dinastije Stevan Nemanja zamonašio se i u srpskom sanktoralu nosi ime Simeon Mirotočivi. Na širenje njegova kulta najviše je radio njegov sin Rastko, koji se također zamonašio uzevši ime Sava, a ujedno postaje osnivač crkvene autonomije i prvi srpski arhiepiskop. 2/ Braća na čelu Crkve i države. Na početku srpskog kraljevstva su dva brata: državni Stevan Prvovenčani i crkveni poglavar Sava, koji predstavlja oličenje neraskidive veze crkvene i civilne vlasti. 3/ Kult vladara u Crkvi. U manastirima posebno je razrađena ideja o posebnom poslanju Srba (izabranoga naroda) i njihove države. 4/ Usklađeni razvoj Crkve i države. Dakle, dokle je dosegala jurisdikcija srpskoga kralja dotle je dosegala i vlast srpskog arhiepiskopa, kako se šire srpske granice (carstvo) tako se šire i granice Srpske Crkve – čemu odgovara oblik patrijaršije. 5/ Ucijepljena ideja carstva. Car je univerzalni vladar a iznad srpske države nema veće vlasti. Crkva podupire i podupire takav odnos. 6/ Srpska država ušla je u crkveno svetište, što znači da je srpstvo postalo religija, a Crkva nacionalna. Oni koji padnu u borbi za srpstvo postaju mučenici Pravoslavne Crkve. I kada su se Srbi kao cjelina našli u

Otomanskom Carstvu, obnavljanjem Pečke patrijaršije 1557. dobili su crkvenu autonomiju u kojoj se dalje gajila ideja srpske države i srpskoga carstva. U odnosu prema katolicima Osmanlije su imali blagonakloniji odnos spram Pravoslavne crkve nego Katoličke, jerbo su za njih papa i Vatikan bili glavni neprijatelji. To je posebno negativan odnos imalo na položaj katolika i nasilno pokrštavanje na tlu Bosne, o čemu su znakovita istraživanja Krunoslava Draganovića. Ova sraslost i zajednički ciljevi Pravoslavne crkve i ideologije srpstva, nastavljeni su do današnjih dana. Napose u okviru prve jugoslavenske države i danas s prekidom Titove Jugoslavije, u kojoj su žerjovice tinjale, da bi se razbuktale uoči, tijekom i nakon velikosrpske agresije na Hrvatsku i BiH, u kojoj je Srpska pravoslavna crkva imala sa srpskim vladajućim krugovima, iste ciljeve od sv. Save, ideja Nemanjićeve države, Dušanova carstva, Načertanija, jezične pansrpske politike Vuka Stefanovića Karadžića, Crne ruke Dragutina Dimitrijevića Apisa, Homogene Srbije Stevana Moljevića, Memoranduma SANU 1.i 2. (1986. i 2012.) u suradnji devedesetih godina s Miloševićevim režimom i tzv. JNA.